

ARAŞTIRMA

F.Ü.Sağ.Bil.Vet.Derg.
2012; 26 (3): 131 - 143
http://www.fusabil.org

Elazığ İli Merkez İlçede Tüketicilerin Süt Tüketim Alışkanlıkları ve Bu Alışkanlıkları Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi *

İbrahim ŞEKER¹
Pınar ŞEKER²
Merve ŞAHİN³
Volkan Serhat ÖZEN³
Ayşegül AKDENİZ³
Okan ERKMEN³
İbrahim KIŞLALIOĞLU³
Gökhan SARGIN³
Gül Büşra DOĞU³

¹Fırat Üniversitesi,
Veteriner Fakültesi,
Zootekni Anabilim Dalı
Elazığ, TÜRKİYE

² Elazığ Gıda, Tarım ve
Hayvancılık İl Müdürlüğü,
Gıda ve Yem Şube
Müdürlüğü
Elazığ, TÜRKİYE

³Fırat Üniversitesi,
Veteriner Fakültesi
Öğrencileri,
Elazığ, TÜRKİYE

Geliş Tarihi : 26.01.2012
Kabul Tarihi : 28.09.2012

Yazışma Adresi
Correspondence

İbrahim ŞEKER
Fırat Üniversitesi,
Veteriner Fakültesi,
Zootekni Anabilim Dalı
Elazığ - TÜRKİYE

iseker@firat.edu.tr

Bu araştırma, Elazığ ili merkez ilçede yaşayan tüketicilerin süt tüketim alışkanlıklarını ve bu alışkanlıkları etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla, 2011 yılı Mart ayında gönüllülük esasına göre 495 kişiye yüz yüze anket uygulanmıştır. Araştırmada, Elazığ ili merkez ilçedeki tüketicilerin sadece %21.4'ü her gün düzenli olarak süt içme alışkanlığının olduğunu beyan etmiştir. Katılımcılar sütü tadından (%7.3), alışkanlığının olmamasından (%80.8), kokusundan (%6.5) ve rahatsızlık vermesinden (%5.4) dolayı düzenli şekilde veya hiç tüketmediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %59.8'i pastörize veya UHT sterilize sütü, %10.3'ü sokak sütünü ve %29.9'u direk tanıdıkları üreticiden aldıkları günlük sütü tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %78.0'inin süt alırken markayı önemsedikleri ve %58.0'inin karton kutuyu ambalaj tipi olarak tercih ettikleri belirlenmiştir. Katılımcıların %84.6'sı okul sütü programının "çok gerekli" veya "gerekli" olduğunu, %86.3'ü toplumun süt tüketimi konusunda yeterince teşvik edilmediğini düşündüklerini beyan etmişlerdir. Katılımcıların %79.0'u en çok inek sütünü tercih ettiklerini, %60.2'si ise sütteki yağ oranına önem verdiklerini belirtmişlerdir. Elazığ merkez ilçede sütün en çok satın alındığı yer %66.9'luk bir oranla marketler olmuştur. Katılımcıların sütü satın alırken en çok dikkat ettikleri hususlar ise %45.3'lük oranla firma adı ve %24.4'lük oranla sütün fiyatı olmuştur. Sütün en önemli besin değeri %34.9'luk oranla "protein kaynağı" şeklinde beyan edilmiştir. Toplumun içme sütü tüketimi hakkında teşvik edilmesi için etkili yol olarak ise %70.9'luk bir oranla "Radyo ve TV" tercih edilmiştir. Ayrıca, tüketicilerin süt tüketimi tercihlerinde cinsiyetin, öğrenim durumunun, hane halkı büyüklüğünün ve gelir düzeyinin değişik düzeylerde farklılıklara neden olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Elazığ, süt, tüketim alışkanlıkları.

Determination of Consumer Habits Milk Consumption in Elazığ and the Factors Affecting these Habits

The present study was undertaken to determine consumer habits for milk consumption and the factors affecting these habits in Elazığ. A face-to-face survey was carried out with 495 volunteer participants in March, 2011. Results indicated that only 21.4% of the participants reported that they have milk drinking behavior on daily basis. Remaining participants did not consume milk regularly or did not consume it at all due to its taste (7.3%), lack of milk drinking habit (80.8%), odor (6.5%), and health problems (5.4%). 59.8% of participants preferred pasteurized or UHT sterilized milk while 10.3% preferred street-milk and 29.9% did prefer milk to buy directly from producers that they know. 78.0% of the participants cared about brand name and 58.0% preferred "Tetra pack" packaging. 84.6% described the school milk program as "very necessary" or "necessary". In addition, 86.3% did not agree that the society was sufficiently encouraged for drinking milk. 79.0% of the participants preferred cow milk most while 60.2% cared about milk fat level most. Markets were the retail points where the milk was sold most (66.9%). The factors that the participants paid most attention were company name (45.3%) and price (24.4%). The most important nutritional value of the milk was described as "protein source" by 34.9% of the participants. The most effective way of encouraging people for drinking milk was preferred as "Radio and TV" by 70.9%. In addition, gender, educational status, household size and the level of income led to differences in the milk consumption habits of consumers.

Key Words: Elazığ, milk, consumption habits.

Giriş

Süt ve süt ürünleri, insan sağlığı açısından hayvansal gıdalar içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir (1). Süt, tüm esansiyel amino asitleri içeren, yüksek değerli proteinlerin önemli bir kaynağı olduğundan vazgeçilmez bir gıda maddesidir. Ayrıca önemli bir kalsiyum, fosfor ve riboflavin kaynağıdır (2, 3).

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de süt, büyük oranda sığırlar olmak üzere koyun ve keçi gibi çiftlik hayvanlarından elde edilmektedir. Türkiye'de 2011 yılı verilerine göre manda hariç sığır sayısı 12.386.337 baştır (sağılan sığır sayısı 4.761.142 baş). Bunlardan toplam 13.802.428 ton süt elde edilmiştir (4).

*Bu araştırma verilerinin bir kısmı, "Elazığ İli Kentsel Alanda Tüketicilerin Süt Tüketim Alışkanlıkları" adı ile 13. Uluslararası Veteriner Hekimliği Öğrencileri Araştırma Kongresi'nde (İstanbul, Mayıs, 2011) sözlü tebliğ olarak sunulmuştur.

Yine aynı verilere göre koyun varlığı 25.031.565 baş (sağılan koyun sayısı 11.561.143 baş) ve keçi varlığı 7.277.953 baştır (sağılan keçi sayısı 3.033.111 baş). Bunlardan elde edilen süt üretimi ise sırasıyla 892.822 ton ve 320.588 ton olmuştur. Türkiye'nin yıllık toplam süt üretiminin yaklaşık %92'sini inek sütü, %6'sını koyun, %2'sini keçi sütü oluşturmaktadır (4). Birleşmiş Milletler'in tahminlerine göre, 2009 yılı Dünya nüfusu 6.83 milyar olarak dikkate alındığında yıllık kişi başı süt ve süt ürünleri tüketim ortalaması 103 kg'dır. Dünya'da içme sütü yıllık kişi başı tüketim değerleri ise Avustralya'da 107.2 L, Avrupa Birliği'nde 89.3 L, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'de 82.6 L, İran'da 82.4 L, Arjantin'de 43.9 L iken, Türkiye'de yıllık kişi başı sadece 26.2 L'dir. Türkiye, Ulusal Süt Konseyi'nin 2011 yılı Süt Raporu'na göre, Dünya'nın en büyük 15. süt üreticisi olmasına rağmen, kişi başı içme sütü tüketiminde arka sıralarda yer almaktadır (5). Yukarıda verilen istatistiki değerlerden de anlaşılacağı üzere, Türkiye'de yıllık kişi başı içme süt tüketimi oldukça azdır.

Bir toplumda diğer gıda ürünlerinde olduğu gibi süt tüketiminde de tüketim alışkanlıkları, ürünlerin kalitesine, fiyat ve hijyen özelliklerine, tüketicilerin zevk ve tercihlerine bağlı olarak değişebilmektedir. Ayrıca, tüketicilerin sosyo-ekonomik ve demografik yapıları da süt tüketim miktarı ve alışkanlıklarını önemli düzeyde etkileyebilmektedir. Bunlardan özellikle gelir, eğitim, yaş, cinsiyet, hane halkı genişliği, annenin çalışma durumu ve ailedeki çocuk varlığının süt tüketimini etkilediği bildirilmektedir (6-9).

İnsanların gıda tüketim alışkanlıklarının ortaya konması ve gelir düzeylerinin tüketim miktarlarına etkisinin belirlenmesine yönelik çalışmaların yapılması, sağlıklı bir toplum oluşturmak için gereklidir (10).

Dünya'da, geleneksel pazarlama yaklaşımının yerini bireysel müşteri yönetimini temel alan bütünsel pazarlama yaklaşımı almıştır. Bireysel müşterilerin talepleri doğrultusunda üretim planlaması yapan işletmeler, müşteri ve marka ilişkilerinden yararlanarak müşteri memnuniyeti ve bağlılığını sağlayabilmektedir. Son yıllarda, değişik ürünlerle ilgili çok sayıda markaların piyasaya girmesi rekabet ortamını şiddetlendirmiş ve tüketici tercihlerinin belirlenmesi gereksinimini artırmıştır. Teknolojinin gelişmesine paralel olarak iletişimin gelişimi ve sosyal alanda meydana gelen değişimlerle birlikte toplumda tüketicilerin bilinçlenmesi, bölgedeki tüketicilerin satın alma davranışlarında da büyük değişimler meydana getirmiştir. Bu değişimlerin doğru şekilde analiz edilmesi ve bu tüketici profillerinin belirlenmesi, pazarlama karar ve politikaları için önem taşımaktadır. Ayrıca, tüketicilerin sosyo-ekonomik, kültürel, demografik, psikolojik özelliklerine göre çeşitli kümelere ayrıldığı belirlenmiştir. Tüketicilerin ürün tercihlerinde etkili olan faktörler ülkeler ve bölgeler bazında farklılık arz edebilmektedir. Bölgeler arasında meydana gelen farklılıkların, tüketici profillerinin, tüketim alışkanlıkları ve tercihlerinin belirlenmesi, ülke politikalarının oluşturulması ve uluslararası rakabette

etkili olan unsurların belirlenmesine de katkı sağlayabilecektir (11).

Türkiye'de bugüne kadar farklı yıllarda tüketicilerin süt tüketim davranışları ve tercihleri ile ilgili genellikle değişik illeri, eğitim düzeylerini, yaşları, meslekleri, gelir gruplarını ve farklı sayıdaki katılımcıları kapsayan birçok çalışma yapılmıştır (6, 11- 16).

Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki iller arasında nüfus büyüklüğü ve gelişmişlik açısından önemli bir konuma sahip olan Elazığ ili, çevre illerden yoğun göç alması nedeniyle sürekli büyüyen bir pazar konumuna sahiptir. Bu nedenle özellikle il nüfusunun yoğun olduğu merkez ilçede yaşayan insanların beslenme alışkanlıklarının ve tercihlerinin belirlenmesinin birçok yönden yararlı olabileceği düşünülmektedir. Bu amaçla, mevcut araştırma, Elazığ ili Merkez ilçede yaşayan tüketicilerin özellikle içme sütü tüketim alışkanlıklarını ve bu alışkanlıklar üzerine bazı faktörlerin etkilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Bu araştırmanın materyalini, 2011 yılı Mart ayı içerisinde Elazığ ili Merkez ilçede toplam 495 kişiyle yüz yüze yapılan anket uygulamasından elde edilen veriler oluşturmuştur. Anket, toplam 13 noktada rastgele seçilen ve gönüllülük esasına uygun olarak ankete katılmayı kabul eden 18 yaş üzerindeki kişilere uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak, bazı araştırmacıların (10, 13-16) kullandıkları anketlerden yararlanılarak, yazarlar tarafından geliştirilen 21 soruluk anket formu kullanılmıştır. Anketin birinci bölümünde katılımcıların cinsiyet, öğrenim durumu, hane halkı büyüklüğü ve aylık ortalama hane geliri özelliklerinin belirlenmesi amacıyla 4 adet; ikinci bölümde katılımcıların tüketim davranışlarını belirlemeye yönelik 17 adet kapalı uçlu soru kullanılmıştır. Ankette tüketici özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanan sorulardan "*hane*" ile ilgili olanlar, dört kişilik bir haneye göre hesaplanmıştır. Ayrıca "*aylık ortalama hane geliri*" alt grupları, 2011-Ocak ayı Türkiye İstatistik Kurumu verilerine (17) göre 16 yaş üzeri çalışanların net asgari ücretleri, Türkiye'deki açlık ve yoksulluk sınırları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Araştırmada elde edilen verilere ait genel ve "*cinsiyet*", "*öğrenim durumu*", "*hane halkı büyüklüğü*" ve "*aylık ortalama hane geliri*" faktörlerine göre sayısal ve % frekanslar belirlenmiştir (18, 19).

Bulgular

Katılımcıların Demografik Özellikleri: Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler ayrıntılı olarak Tablo 1'de verilmiştir.

Süt Tüketim Alışkanlıkları ve Tüketici Davranışları: Süt tüketim alışkanlıkları ve tüketici davranışları Tablo 2'de sunulmuştur.

Süt tüketim alışkanlıklarına cinsiyetin, öğrenim durumunun, hane halkı büyüklüğünün ve aylık ortalama hane gelirinin etkisi Tablo 3, 4, 5 ve 6'da verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Faktörler		n	%
Cinsiyet	Erkek	238	48.1
	Kadın	257	51.9
Öğrenim durumu	Okuryazar Değilim	11	2.3
	Okuryazar	3	0.6
	İlkokul mezunu	53	10.7
	Ortaokul mezunu	39	7.9
	Lise mezunu	120	24.2
	Üniversite mezunu	269	54.3
Hane halkı büyüklüğü	2	27	5.5
	3	84	17.0
	4	192	38.7
	5	133	26.9
	6 ≤	59	11.9
	Aylık ortalama hane geliri	522 TL'den az	18
522-870 TL arası		101	20.4
871-2840 TL arası		271	54.7
2840 TL'den fazla		105	21.3

Tablo 2. Katılımcıların süt tüketim alışkanlıklarına ait anket sonuçları (genel frekanslar, %)

Anket soruları	Cevaplar	n	%
Her gün düzenli olarak süt içme alışkanlığınız var mı?	Evet	106	21.4
	Hayır	389	78.6
Süt içmeme nedenleriniz nedir?	Tadından Dolayı	36	7.3
	Alışkanlık Yok	400	80.8
	Kokusundan	32	6.5
	Rahatsızlık Verdiğinden	27	5.4
Tüketici olarak tercih ettiğiniz içme sütü çeşidi hangisidir?	Sokak Sütü	51	10.3
	Pastörize -UHT Sterilize	296	59.8
	Direk Tanıdık Üreticiden	148	29.9
Süt fiyatlarını nasıl buluyorsunuz?	Ucuz	73	14.8
	Pahalı	155	31.3
	Normal	267	53.9
İçme sütü satın alırken üretim ve son kullanma tarihlerine dikkat ediyor musunuz?	Evet	426	86.1
	Hayır	69	13.9
İçme sütü satın alırken kalite güvencesine (TSE, ISO, HACCP vb) bakıyor musunuz?	Evet	349	70.5
	Hayır	146	29.5
İçme sütü satın alırken markaya göre hareket ediyor musunuz?	Evet	386	78.0
	Hayır	109	22.0
İçme sütü satın alırken ambalaj tercihiniz nedir?	Cam	105	21.2
	Karton Kutu	287	58.0
	Plastik	23	4.6
	Fikrim Yok	80	16.2
Sizce süt hangi yaşta tüketilmelidir?	Bebeklik	43	8.7
	Çocukluk	40	8.1
	Gençlik	3	0.6
	Yaşlılık	7	1.4
	Her Yaşta	402	81.2
Okul sütü programı hakkında ne düşünüyorsunuz?	Çok Gerekli -Gerekli	419	84.6
	Gereksiz	64	12.9
	Pahalı	12	2.5
Toplum içme sütü tüketimi konusunda yeterince teşvik ediliyor mu?	Evet	68	13.7
	Hayır	427	86.3

Tablo 2'nin devamı

Tüketici olarak süt alırken sütün yağ oranına dikkat eder misiniz?	Evet	298	60.2
	Hayır	197	39.8
Tüketici olarak hangi süt türü tercih edersiniz?	İnek Sütü	391	79.0
	Koyun Sütü	9	1.8
	Keçi Sütü	19	3.8
	Fark Etmez	76	15.4
Tüketici olarak süt alım yeri tercihiniz nedir?	Market	331	66.9
	Bakkal	32	6.4
	Sokak Sütçüleri	36	7.3
	Kendi Üretenler	96	19.4
Süt alırken en çok dikkat ettiğiniz husus nedir?	Firma Adı	224	45.3
	Yağ Oranı	94	19.0
	Fiyat	121	24.4
	Diğer	56	11.3
Sizce içme sütünün en önemli besin değeri nedir?	Protein Kaynağıdır	173	34.9
	Enerji Verir	30	6.1
	Vitamin ve Mineral Kaynağıdır	107	21.6
	Tüm Besin Öğelerini İçerir	167	33.7
	Hiç Biri	18	3.7
Toplum içme sütü tüketimi konusunda teşvik etmek için sizce en etkili yol hangisidir?	Gazete ve Dergi	29	5.9
	Seminerler	64	12.9
	Radio ve TV	351	70.9
	Diğer	51	10.3

Tablo 3. Cinsiyete göre süt tüketim alışkanlıkları (%)

Anket soruları	Cevaplar	Erkek	Kadın
Her gün düzenli olarak süt içme alışkanlığınız var mı?	Evet	17.2	25.3
	Hayır	82.8	74.7
Süt içmeme nedenleriniz nedir?	Tadından Dolayı	6.3	8.3
	Alışkanlık Yok	85.0	76.6
	Kokusundan	3.9	9.3
	Rahatsızlık Verdiğinden	4.8	5.8
Tüketici olarak tercih ettiğiniz içme sütü çeşidi hangisidir?	Sokak Sütü	9.2	11.3
	Pastörize -UHT Sterilize	58.4	61.1
	Direk Tanıdık Üreticiden	32.4	27.6
Süt fiyatlarını nasıl buluyorsunuz?	Ucuz	19.8	10.1
	Pahalı	31.5	31.1
	Normal	48.7	58.8
İçme sütü satın alırken üretim ve son kullanma tarihlerine dikkat ediyor musunuz?	Evet	85.3	86.8
	Hayır	14.7	13.2
İçme sütü satın alırken kalite güvencesine (TSE, ISO, HACCP vb) bakıyor musunuz?	Evet	69.3	71.6
	Hayır	30.7	28.4
İçme sütü satın alırken markaya göre hareket ediyor musunuz?	Evet	75.2	80.5
	Hayır	24.8	19.5
İçme sütü satın alırken ambalaj tercihiniz nedir?	Cam	25.2	17.5
	Karton Kutu	52.5	63.0
	Plastik	5.9	3.5
	Fikrim Yok	16.4	16.0
Sizce süt hangi yaşta tüketilmelidir?	Bebeklik	8.4	8.9
	Çocukluk	9.7	6.6
	Gençlik	0.8	0.4
	Yaşlılık	1.7	1.2
	Her Yaşta	79.4	82.9

Tablo 3'ün devamı

Okul sütü programı hakkında ne düşünüyorsunuz?	Çok Gerekli -Gerekli	81.5	87.6
	Gereksiz	15.6	10.5
	Pahalı	2.9	1.9
Toplum içme sütü tüketimi konusunda yeterince teşvik ediliyor mu?	Evet	12.2	15.2
	Hayır	87.8	84.8
Tüketici olarak süt alırken sütün yağ oranına dikkat eder misiniz?	Evet	50.4	69.3
	Hayır	49.6	30.7
Tüketici olarak hangi süt türü tercih edersiniz?	İnek Sütü	76.5	81.3
	Koyun Sütü	2.1	1.6
	Keçi Sütü	3.4	4.3
	Fark Etmez	18.0	12.8
Tüketici olarak süt alım yeri tercihiniz nedir?	Market	64.3	69.3
	Bakkal	2.9	9.7
	Sokak Sütçüleri	8.0	6.6
	Kendi Üretenler	24.8	14.4
Süt alırken en çok dikkat ettiğiniz husus nedir?	Firma Adı	38.7	51.4
	Yağ Oranı	18.1	19.8
	Fiyat	28.2	21.0
	Diğer	15.0	7.8
Sizce içme sütünün en önemli besin değeri nedir?	Protein Kaynağıdır	27.7	41.6
	Enerji Verir	8.4	3.9
	Vitamin ve Mineral Kaynağıdır	19.3	23.8
	Tüm Besin Öğelerini İçerir	39.1	28.8
	Hiç Biri	5.5	1.9
Toplum içme sütü tüketimi konusunda teşvik etmek için sizce en etkili yol hangisidir?	Gazete ve Dergi	4.2	7.4
	Seminerler	10.1	15.6
	Radio ve TV	73.5	68.5
	Diğer	12.2	8.5

Tablo 4. Öğrenim durumuna göre süt tüketim alışkanlıkları (%)

Anket soruları	Cevaplar	Okuryazar Değilim	Okuryazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu
Her gün düzenli olarak süt içme alışkanlığınız var mı?	Evet	27.3	66.7	28.3	10.3	23.3	20.1
	Hayır	72.7	33.3	71.7	89.7	76.7	79.9
Süt içmeme nedenleriniz nedir?	Tadından Dolayı	25.0	0.0	11.4	18.9	5.9	4.5
	Alışkanlık Yok	62.5	0.0	70.5	73.0	89.1	81.4
	Kokusundan	12.5	100.0	9.1	2.7	5.0	7.3
	Rahatsızlık Verdiğinden	0.0	0.0	9.0	5.4	0.0	6.8
Tüketici olarak tercih ettiğiniz içme sütü çeşidi hangisidir?	Sokak Sütü	45.5	33.3	24.5	12.8	8.3	6.3
	Pastörize -UHT Sterilize	36.4	33.3	32.1	28.2	54.2	73.6
	Direk Tanıdık Üreticiden	18.1	33.4	43.4	59.0	37.5	20.1
Süt fiyatlarını nasıl buluyorsunuz?	Ucuz	18.1	33.3	5.7	15.4	10.0	18.2
	Pahalı	36.4	33.3	41.5	30.8	30.8	29.4
	Normal	45.5	33.4	52.8	53.8	59.2	52.4
İçme sütü satın alırken üretim ve son kullanma tarihlerine dikkat ediyor musunuz?	Evet	54.5	66.7	83.0	76.9	84.2	90.3
	Hayır	45.5	33.3	17.0	23.1	15.8	9.7
İçme sütü satın alırken kalite güvencesine (TSE, ISO, HACCP vb) bakıyor musunuz?	Evet	36.4	66.7	67.9	61.5	69.2	74.3
	Hayır	63.6	33.3	32.1	38.5	30.8	25.7

Tablo 4'ün devamı

İçme sütü satın alırken markaya göre hareket ediyor musunuz?	Evet	63.6	33.3	79.2	64.1	71.7	83.6
	Hayır	36.4	66.7	20.8	35.9	28.3	16.4
İçme sütü satın alırken ambalaj tercihiniz nedir?	Cam	0.0	0.0	11.3	35.9	21.7	21.9
	Karton Kutu	54.5	33.3	64.2	35.9	59.2	59.9
	Plastik	18.2	0.0	0.0	2.6	5.0	5.2
	Fikrim Yok	27.3	66.7	24.5	25.6	14.1	13.0
Sizce süt hangi yaşta tüketilmelidir?	Bebeklik	18.2	0.0	24.5	2.6	11.7	4.8
	Çocukluk	0.0	33.3	1.9	5.1	6.7	10.4
	Gençlik	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	0.8
	Yaşlılık	0.0	0.0	1.9	0.0	1.7	1.5
	Her Yaşta	81.8	66.7	71.7	92.3	79.2	82.5
Okul sütü programı hakkında ne düşünüyorsunuz?	Çok Gerekli -Gerekli	81.8	100	41.6	28.2	50.0	37.1
	Gereksiz	18.2	0.0	7.5	0.0	1.7	2.2
	Pahalı	0.0	0.0	50.9	71.8	48.3	60.7
Toplum içme sütü tüketimi konusunda yeterince teşvik ediliyor mu?	Evet	36.4	33.3	11.3	17.9	19.2	10.0
	Hayır	63.6	66.7	88.7	82.1	80.8	90.0
Tüketici olarak süt alırken sütün yağ oranına dikkat eder misiniz?	Evet	72.7	33.3	56.6	66.7	59.2	60.2
	Hayır	27.3	66.7	43.4	33.3	40.8	39.8
Tüketici olarak hangi süt türü tercih edersiniz?	İnek Sütü	54.5	66.7	75.5	79.5	78.3	81.0
	Koyun Sütü	0.0	0.0	3.8	2.6	0.8	1.9
	Keçi Sütü	18.2	0.0	1.9	0.0	1.7	5.2
	Fark Etmez	27.3	33.3	18.8	17.9	19.2	11.9
Tüketici olarak süt alım yeri tercihiniz nedir?	Market	27.3	0.0	54.7	53.8	60.8	76.2
	Bakkal	27.3	33.3	18.9	10.4	5.9	2.7
	Sokak Sütçüleri	18.2	33.3	11.3	17.9	3.3	5.9
	Kendi Üretenler	27.2	33.4	15.1	17.9	30.0	15.2
Süt alırken en çok dikkat ettiğiniz husus nedir?	Firma Adı	27.3	0.0	37.7	43.6	40.0	50.6
	Yağ Oranı	27.3	0.0	17.0	23.1	22.5	17.1
	Fiyat	45.4	66.7	39.6	20.5	25.0	20.4
	Diğer	0.0	33.3	5.7	12.8	12.5	11.9
Sizce içme sütünün en önemli besin değeri nedir?	Protein Kaynağıdır	18.2	0.0	37.7	17.9	40.8	35.3
	Enerji Verir	9.1	0.0	9.4	5.1	8.3	4.5
	Vit. ve Min. Kaynağıdır	18.2	33.3	17.0	30.8	17.5	23.0
	Tüm Besin Öğelerini İçerir	54.5	66.7	34.0	41.0	27.5	34.2
	Hiç Biri	0.0	0.0	1.9	5.2	5.9	3.0
Toplum içme sütü tüketimi konusunda teşvik etmek için sizce en etkili yol hangisidir?	Gazete ve Dergi	18.2	33.3	1.9	7.7	9.2	4.1
	Seminerler	0.0	0.0	17.0	10.3	18.3	10.8
	Radyo ve TV	81.8	66.7	69.8	74.4	65.0	72.9
	Diğer	0.0	0.0	11.3	7.6	7.5	12.2

Tablo 5. Hane halkı büyüklüğüne göre süt tüketim alışkanlıkları (%)

Anket soruları	Cevaplar	2	3	4	5	6 ≤
Her gün düzenli olarak süt içme alışkanlığınız var mı?	Evet	44.4	20.2	24.5	16.5	13.6
	Hayır	55.6	79.8	75.5	83.5	86.4
Süt içmeme nedenleriniz nedir?	Tadından Dolayı	10.5	4.3	7.0	10.5	3.9
	Alışkanlık Yok	63.2	71.4	82.2	86.0	84.4
	Kokusundan	26.3	12.9	5.1	0.9	7.8
	Rahatsızlık Verdiğinden	0.0	11.4	5.7	2.6	3.9
Tüketici olarak tercih ettiğiniz içme sütü çeşidi hangisidir?	Sokak Sütü	0.0	8.3	8.4	11.3	22.1
	Pastörize -UHT Sterilize	70.4	67.9	63.0	51.9	50.8
	Direk Tanıdık Üreticiden	29.6	23.8	28.6	36.8	27.1
Süt fiyatlarını nasıl buluyorsunuz?	Ucuz	11.1	21.4	15.1	11.3	13.6
	Pahalı	22.2	28.6	32.3	32.3	33.9
	Normal	66.7	50.0	52.6	56.4	52.5
İçme sütü satın alırken üretim ve son kullanma tarihlerine dikkat ediyor musunuz?	Evet	88.9	84.5	86.5	87.2	83.1
	Hayır	11.1	15.5	13.5	12.8	16.9
İçme sütü satın alırken kalite güvencesine (TSE, ISO, HACCP vb) bakıyor musunuz?	Evet	77.8	66.7	74.5	66.2	69.5
	Hayır	22.2	33.3	25.5	33.8	30.5
İçme sütü satın alırken markaya göre hareket ediyor musunuz?	Evet	85.2	72.6	80.7	82.0	64.4
	Hayır	14.8	27.4	19.3	18.0	35.6
İçme sütü satın alırken ambalaj tercihiniz nedir?	Cam	22.2	29.8	17.7	20.3	22.0
	Karton Kutu	59.3	45.2	65.1	60.2	47.5
	Plastik	7.4	4.8	3.1	5.3	6.8
	Fikrim Yok	11.1	20.2	14.1	14.2	23.7
Sizce süt hangi yaşta tüketilmelidir?	Bebeklik	11.1	0.0	8.9	12.0	11.9
	Çocukluk	11.1	4.8	9.9	8.3	5.0
	Gençlik	0	0.0	1.0	0.8	0.0
	Yaşlılık	0	1.2	2.1	1.5	0.0
	Her Yaşta	77.8	94.0	78.1	77.4	83.1
Okul sütü programı hakkında ne düşünüyorsunuz?	Çok Gerekli -Gerekli	74.1	86.9	86.4	83.5	83.1
	Gereksiz	18.5	10.7	10.9	15.8	13.6
	Pahalı	7.4	2.4	2.7	0.7	3.3
Toplum içme sütü tüketimi konusunda yeterince teşvik ediliyor mu?	Evet	14.8	14.3	17.7	12.8	1.7
	Hayır	85.2	85.7	82.3	87.2	98.3
Tüketici olarak süt alırken sütün yağ oranına dikkat eder misiniz?	Evet	70.4	57.1	60.9	65.4	45.8
	Hayır	29.6	42.9	39.1	34.6	54.2
Tüketici olarak hangi süt türü tercih edersiniz?	İnek Sütü	63.0	83.3	83.3	75.9	72.9
	Koyun Sütü	3.7	0.0	2.6	2.3	0.0
	Keçi Sütü	22.2	2.4	2.6	2.3	5.1
	Fark Etmez	11.1	14.3	11.5	19.5	22.0
Tüketici olarak süt alım yeri tercihiniz nedir?	Market	81.5	72.6	70.8	58.6	57.6
	Bakkal	0.0	6.0	8.3	6.0	5.1
	Sokak Sütçüleri	11.1	7.1	6.8	8.3	5.1
	Kendi Üretenler	7.4	14.3	14.1	27.1	32.2
Süt alırken en çok dikkat ettiğiniz husus nedir?	Firma Adı	48.1	59.5	46.4	40.6	30.5
	Yağ Oranı	14.8	13.1	20.8	21.1	18.6
	Fiyat	29.6	16.7	25.5	23.3	32.2
	Diğer	7.4	10.7	7.3	15.0	18.6
Sizce içme sütünün en önemli besin değeri nedir?	Protein Kaynağıdır	48.1	34.5	42.2	26.3	25.4
	Enerji Verir	3.7	3.6	6.8	6.0	8.5
	Vit. ve Min. Kaynağıdır	18.5	22.6	20.8	26.3	13.6
	Tüm Besin Öğelerini İçerir	25.9	31.0	27.1	39.1	50.8
	Hiç Biri	3.8	8.3	3.1	2.3	1.7
Toplum içme sütü tüketimi konusunda teşvik etmek için sizce en etkili yol hangisidir?	Gazete ve Dergi	3.7	7.1	7.3	5.3	1.7
	Seminerler	3.7	10.7	18.2	11.3	6.8
	Radio ve TV	77.8	65.5	64.6	77.4	81.4
	Diğer	14.8	16.7	9.9	6.0	10.1

Tablo 6. Aylık ortalama hane gelirine göre süt tüketim alışkanlıkları (%)

Anket soruları	Cevaplar	522	522-870	871-2840	2840
		TL'den az	TL	TL	TL'den fazla
Her gün düzenli olarak süt içme alışkanlığınız var mı?	Evet	16.7	11.9	20.3	34.3
	Hayır	83.3	88.1	79.7	65.7
Süt içmeme nedenleriniz nedir?	Tadından Dolayı	12.5	8.7	7.5	3.9
	Alışkanlık Yok	75.0	85.9	82.7	70.1
	Kokusundan	12.5	2.2	6.6	10.4
	Rahatsızlık Verdiğinden	0.0	3.2	3.2	15.6
Tüketiciler olarak tercih ettiğiniz içme sütü çeşidi hangisidir?	Sokak Sütü	5.6	19.8	9.2	4.8
	Pastörize -UHT Sterilize	77.8	41.6	56.1	83.8
	Direk Tanıdık reticiden	16.6	38.6	34.7	11.4
Süt fiyatlarını nasıl buluyorsunuz?	Ucuza	11.1	19.8	12.2	17.2
	Pahalı	27.8	31.7	29.9	35.2
	Normal	61.1	48.5	57.9	47.6
İçme sütü satın alırken üretim ve son kullanma tarihlerine dikkat ediyor musunuz?	Evet	88.9	85.1	86.3	85.7
	Hayır	11.1	14.9	13.7	14.3
İçme sütü satın alırken kalite güvencesine (TSE, ISO, HACCP vb) bakıyor musunuz?	Evet	83.3	66.3	68.6	77.1
	Hayır	16.7	33.7	31.4	22.9
İçme sütü satın alırken markaya göre hareket ediyor musunuz?	Evet	77.8	67.3	78.6	86.7
	Hayır	22.2	32.7	21.4	13.3
İçme sütü satın alırken ambalaj tercihiniz nedir?	Cam	16.7	8.9	26.9	19.0
	Karton Kutu	61.1	59.4	54.6	64.8
	Plastik	5.6	6.9	2.6	7.6
	Fikrim Yok	16.6	24.8	15.9	8.6
Sizce süt hangi yaşıta tüketicilerdir?	Bebeklik	5.6	14.8	7.7	5.7
	ocukluk	5.5	5.0	10.4	5.7
	Gençlik	0.0	0.0	0.7	1.0
	Yaşlılık	0.0	1.0	1.1	2.8
	Her Yaşıta	88.9	79.2	80.1	84.8
Okul sütü programı hakkında ne düşünüyorsunuz?	Çok Gerekli -Gerekli	88.9	89.1	82.3	85.7
	Gereksiz	11.1	9.9	14.7	11.4
	Pahalı	0.0	1.0	3.0	2.9
Toplum içme sütü tüketicileri konusunda yeterince teşvik ediliyor mu?	Evet	22.2	15.8	13.3	11.4
	Hayır	77.8	84.2	86.7	88.6
Tüketiciler olarak süt alırken sütün yağ oranına dikkat eder misiniz?	Evet	77.8	62.4	55.7	66.7
	Hayır	22.2	37.6	44.3	33.3
Tüketiciler olarak hangi süt türü tercih edersiniz?	İnek Sütü	83.3	77.2	81.5	73.3
	Koyun Sütü	0.0	2.0	2.2	1.0
	Keçi Sütü	0.0	1.0	3.7	7.6
	Fark Etmez	16.7	19.8	12.6	18.1
Tüketiciler olarak süt alım yeri tercihiniz nedir?	Market	66.7	59.4	64.6	80.0
	Bakkal	11.1	6.9	7.0	3.8
	Sokak Stcleri	0.0	6.9	8.5	5.7
	Kendi retenler	22.2	26.8	19.9	10.5
Süt alırken en çok dikkat ettiğiniz husus nedir?	Firma Adı	38.9	44.6	46.9	42.9
	Yağ Oranı	16.7	13.9	16.6	30.5
	Fiyat	27.8	29.7	22.5	23.8
	Diğer	16.6	11.8	14.0	2.8
Sizce içme sütünün en önemli besin değeri nedir?	Protein Kaynağıdır	33.3	37.6	30.3	44.8
	Enerji Verir	0.0	3.0	7.4	6.7
	Vit. ve Min. Kaynağıdır	11.1	27.7	19.5	22.9
	Tüm Besin ğelerini İçerir	44.4	28.7	39.1	22.9
	Hiç Biri	11.2	3.0	3.7	2.7
Toplum içme sütü tüketicileri konusunda teşvik etmek için sizce en etkili yol hangisidir?	Gazete ve Dergi	11.1	5.9	5.9	4.8
	Seminerler	5.6	9.9	11.8	20.0
	Radio ve TV	61.1	76.3	73.8	60.0
	Diğer	22.2	7.9	8.5	15.2

Tartışma

Bu çalışma araştırmacıların öz kaynaklarıyla yürütülmüş olup, herhangi bir kuruluş tarafından desteklenmemiştir. Bu nedenle, araştırmanın örneklemini yalnızca Elazığ merkez ilçeyle sınırlı tutulmuştur. Bu durumun çalışmanın temsil gücünü zayıflatacağı ve araştırma sonunda ortaya konan spekülasyonların sadece Elazığ merkez ilçeyi temsil edeceği kabul edilmelidir.

Katılımcıların Demografik Özellikleri: Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler incelendiğinde katılımcıların %51.9'u kadın olup, öğrenim durumu bakımından üniversite mezunları (%54.3) ilk sırada yer almıştır. Ayrıca, hane halkı büyüklüğü incelendiğinde katılımcıların %38.7'sinin dört kişilik hanede yaşadıkları, iki kişilik hane halkı büyüklüğüne sahip katılımcıların ise sadece %5.5'lik bir orana sahip oldukları tespit edilmiştir. Ankete katılanların aylık ortalama hane gelirleri %54.7 oranında 871 TL - 2840 TL arasında iken, 522 TL'den az geliri olanların oranı %3.6 olarak saptanmıştır. Bu araştırma kapsamındaki anket uygulaması, katılımcıların gönüllülük esasına göre gerçekleştirildiği için, katılımcıların öğrenim durumu değişkeninde üniversite mezunları yönünde bir kümelenme olmuştur. Bu durumun, araştırma sonucunu üniversite mezunları lehinde etkilediği söylenebilir.

Süt Tüketim Alışkanlıkları ve Tüketici Davranışları: Araştırma sonuçlarına göre; Elazığ ili merkez ilçede tüketicilerin sadece %21.4'ü her gün düzenli olarak süt içme alışkanlığının olduğunu beyan etmiştir. Benzer şekilde farklı iller ve üniversitelerde yapılan anket çalışmalarında da katılımcıların düzenli süt tüketme alışkanlığının az olduğu tespit edilmiştir (10, 13, 15, 16, 20). Ancak bu araştırma sonuçlarından farklı olarak, Sarıözkan ve ark. (21)'nin Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, düzenli süt tüketenlerin yaklaşık olarak %80'lik kısmı oluşturduğu saptanmıştır. Araştırmalar arasındaki farklılıkların, katılımcıların yaş, eğitim düzeyi ve gelir grubu gibi farklı demografik özelliklere sahip olmalarından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada, katılımcılar sütü tadından (%7.3), alışkanlığının olmamasından (%80.8), kokusundan (%6.5) ve rahatsızlık vermesinden (%5.4) dolayı düzenli şekilde veya hiç tüketmediklerini belirtmişlerdir. Benzer şekilde Akbay ve Tiryaki (6)'nin Kahramanmaraş'da yaptıkları bir çalışmada da süt tüketmeyen bireylere neden süt içmedikleri sorulduğunda, tüketicilerin %51.5'i alışkanlık olmaması, %31.8'i sevmedikleri için, %10.6'sı sağlık problemleri ve %6.1'i ise diğer nedenlerden dolayı süt içmediklerini belirtmişlerdir. Yine, Şimşek ve ark. (16)'nın İstanbul ilinde yaptıkları çalışmada, tüketicilerin %67'si alışkanlık edinmedikleri için süt tüketmediklerini belirtmişlerdir. Bu araştırma sonuçlarından farklı olarak bazı araştırmacılar tüketicilerin sütü tüketmeme nedenleri arasında tat ve kokunun ilk sırada yer aldığını bildirmişlerdir (10, 15).

Çalışmada, katılımcıların %59.8'si pastörize veya UHT sterilize sütü, %10.3'ü sokak sütünü ve %29.9'u doğrudan tanıdıkları üreticiden aldıkları günlük sütü tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde, Çetinkaya (13)'nin Kafkas Üniversitesi öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, "Süt tüketiminde açık sütü mü yoksa steril sütü mü tercih edersiniz?" şeklindeki soruya ankete katılan öğrencilerin %17.6'sının açık sütü, %71.5'inin steril sütü tercih ettikleri, %10.4'ünün ise herhangi bir görüş belirtmediği saptanmıştır. Yine benzer şekilde, Çelik ve ark. (12)'nin yaptığı çalışmada da tüketicilerin %53.7'sinin ambalajlı sütü tercih ettiği saptanmıştır. Bu araştırma sonuçlarından farklı olarak Akbay ve Tiryaki (6)'nin Kahramanmaraş'da yaptıkları çalışmada, tüketicilerin %57'sinin açık sütü %38'inin ise ambalajlı sütü tercih ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca aynı çalışmada, katılımcıların %50'ye yakını sokak sütünü daha sağlıklı olarak kabul etmişlerdir. Benli (22) çalışmasında, tüketicilerin sokak sütü seçeneğini tercih etmelerindeki en önemli nedenlerin alışkanlıklar, yanlış ve eksik bilgiler olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, çalışmada tüketicilerin büyük bir çoğunluğunun sokak sütünü "en saf", "en doğal" ve "en taze süt" olarak gördüğü, diğer taraftan, birçok tüketicinin ambalajlı uzun ömürlü sütleri uygulanan ısıtma işleminden dolayı ölü süt olarak değerlendirdiği belirlenmiştir. Yine bazı tüketicilerin ambalajlı uzun ömürlü süte işleme esnasında dayanıklılığı sağlamak amacı ile antibiyotik ve antiseptik maddelerinin katıldığına ve kullanılan ambalaj malzemelerinin kanser yapıcı olduğuna inandıklarını saptamıştır.

Araştırmada, katılımcıların %53.9'u süt fiyatlarının "normal" olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde, Şimşek ve Açıkgoz (15)'ün yaptıkları çalışmada öğrenciler süt fiyatlarını %68.3 oranında normal bulduklarını beyan etmişlerdir.

"Süt alırken üretim ve son kullanma tarihlerine dikkat ediyor musunuz?" ve "İçme sütü satın alırken kalite güvencesine bakıyor musunuz?" sorularına sırasıyla %86.1 ve %70.5'lik oranlarda "Evet" cevapları alınmıştır. Katılımcıların %78.0'ünün süt alırken markayı önemsedikleri ve %58.0'ünün karton kutuyu ambalaj tipi olarak tercih ettikleri belirlenmiştir. Benzer şekilde, Çetinkaya (13)'nin yaptığı çalışmada, öğrencilerin büyük bir kısmının (%74.5) süt satın alırken markaya dikkat ettiği, sadece %15.6'sının markaya dikkat etmediği tespit edilmiştir.

Mevcut çalışmada, katılımcıların %84.6'sı okul sütü programının "Çok gerekli" veya "Gerekli" olduğunu, %86.3'ü toplumun süt tüketimi konusunda yeterince teşvik edilmediğini düşündüklerini beyan etmişlerdir. Katılımcıların %79.0'ı en çok inek sütünü tercih ettiklerini, %60.2'si ise sütteki yağ oranına önem verdiklerini belirtmişlerdir. Yine benzer şekilde, Çelik ve ark. (12)'nin yaptıkları çalışmada tüketicilerin %87.8'i inek sütünü tercih etmişlerdir.

Elazığ merkez ilçede sütün en çok satın alındığı yer %66.9'luk bir oranla marketler olmuştur. Katılımcıların sütü satın alırken en çok dikkat ettikleri hususlar ise %45.3'lük oranla firma adı ve %24.4'lük oranla sütün fiyatı olmuştur. Benzer şekilde Topcu (11) Erzurum ilinde tüketicilerin paketli içme sütü satın alma kararı ve tercihi üzerine en önemli faktörün "marka" ve markanın tüketicinin satın alma kararındaki etki derecesinin %35.64'lük orana sahip olduğunu tespit etmiştir. Tüketicilerin tercih ve satın alma kararı üzerinde ikinci önemli faktörün de "fiyat" olduğu saptanmıştır. Bu çalışma sonuçlarından farklı olarak, Özel (14) tüketicilerin süt satın alırken dikkat ettikleri unsurları incelenmiş, ilk sırada %27.73 oranla sütün yağ miktarı yer almıştır.

Şimşek ve ark.'nın (16) İstanbul ilinde içme sütü tüketim alışkanlıkları ve bu alışkanlıkları etkileyen faktörlerin belirlenmesi üzerine yaptıkları araştırma sonuçları ile mevcut çalışmanın sonuçları karşılaştırıldığında; katılımcıların süt tüketim alışkanlıkları, süt tüketmeme nedenleri, süt tercihleri, süt fiyatları, sütü satın alırken son kullanma tarihine dikkat edip etmedikleri, okul sütü programının gerekliliği, süt tüketimi konusunda teşviğin yeterli olup olmadığı, sütün protein kaynağı olduğu ve toplumun içme sütü tüketimi hakkında teşvik edilmesi için en etkili yollar konusundaki bulgular bakımından büyük oranda benzerlikler tespit edilmiştir. Ancak "İçme sütü satın alırken kalite güvencesine bakıyor musunuz?" sorusuna verilen yanıtlar karşılaştırıldığında mevcut çalışmada %70.5'lik oranda "Evet" cevabı alınırken, İstanbul ilinde yapılan çalışmada %55 oranında "Hayır" cevabı alınmıştır. Ayrıca mevcut çalışmada katılımcıların %78.0'inin süt alırken markayı önemsedikleri, oysa İstanbul ilinde katılımcıların çoğunluğunun, içme sütü alırken markayı önemsemedikleri (%53) tespit edilmiştir. Mevcut çalışmada ambalaj tipi olarak karton kutu (%58.0) tercih edilirken, İstanbul ilinde katılımcıların ambalaj tercihi %52 cam, %31 karton kutu, %6'ü plastik ve %11 oranında da fikrim yok şeklinde olmuştur. Bu farklılığın sebebi ise Elazığ ilinde marketlerde satılan sütlerin neredeyse tamamının karton veya plastik ambalajlı olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Sütün en önemli besin değeri %34.9'luk oranla "Protein kaynağı" şeklinde beyan edilmiştir. Ancak, Akbay ve Tiryaki (6) çalışmalarında, tüketicilerin yaklaşık %23'ünün sütün insan beslenmesindeki en önemli gıda maddelerinden birisi olması fikrine katılmadıklarını bildirmişlerdir. Yine, aynı çalışmada diğer bir benzer yargı olan "Süt hayvansal ürünler içerisinde en fazla besin maddesi içeren üründür" yargısına tüketicilerin %59.79'u katılırken %24.27'si katılmamış ve %15.94'ü ise herhangi bir fikirlerinin olmadığını beyan etmişlerdir.

Toplumun içme sütü tüketimi hakkında teşvik edilmesi için en etkili yol olarak %70.9'luk bir değerle "Radyo ve TV" tercih edilmiştir. Bu çalışma sonuçlarının aksine Akbay ve Tiryaki (6)'nın çalışmalarında, tüketicilerin yaklaşık %30'u reklamların süt tüketimine olumlu bir etki yaptığını inanırken, %50'sinin ise bu

görüşe katılmadığı saptanmıştır. Yine, Topcu (11) çalışmasında, tüketicilerin süt ürünlerine talep oluşturma ve oluşan talebin sürekliliği için en etkili bilgi kaynaklarının başında önceki deneyim ve tecrübelerin (%22.25) ilk sırada, aile, eş, dost ve çevredeki insanların tavsiyelerinin (%15.84) ikinci sırada, TV ya da radyo reklamlarının (%15.06) üçüncü sırada yer aldığını bildirmiştir. Tüketicilerin en az ilgisini çeken iletişim araçları ise %3.12 ile afişler ve %4.24 ile gazete, dergi vs. basılı medya reklamları olarak saptanmıştır. Mevcut çalışma sonuçları ile bazı literatür bildirişler arasındaki bu farklılıkların araştırmadaki katılımcıların sahip oldukları sosyo ekonomik ve demografik özelliklerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Süt tüketim alışkanlıklarına cinsiyetin, öğrenim durumunun, hane halkı büyüklüğünün ve aylık ortalama hane gelirinin etkisi:

Cinsiyet: Araştırmada sorulara verilen cevaplar cinsiyete göre değerlendirildiğinde; çoğunlukla erkek ve kadınların tercihlerinin genel değerlendirmede elde edilen sonuçlara benzediği, erkek ve kadınların aynı yönde ve benzer oranlarda tercihlerde buldukları görülmüştür. Ancak, ankette yer alan bazı sorulara ilişkin yapılan tercihler incelendiğinde oransal anlamda veya tercih önceliği açısından erkek ve kadınlar arasında farklılıklar da olmuştur. Şöyle ki; "Tüketici olarak süt alırken yağ oranına dikkat eder misiniz?" sorusuna; erkekler ve kadınlar sırasıyla %50.4 ve %69.3 "Evet" cevabı vermişlerdir. Benzer şekilde, Özel (14) sütü satın alırken yağ miktarını (%27.73) önemsedikleri ve bu sonucun ankete katılanların eğitim düzeylerinin yüksek olmasından ve %66'sinin kadınlardan oluşmasından kaynaklanmış olabileceğini belirtmiştir. "Süt alırken en çok dikkat ettiğiniz husus nedir?" sorusuna; erkekler %38.7, kadınlar ise %51.4 oranlarında "Firma adı" cevabını vermişlerdir. "Fiyat" seçeneğine ise erkekler %28.2 tercih yaparken kadınlar %21.0 oranında tercihte bulunmuşlardır. Bu araştırma sonuçlarından farklı olarak Tarakçı ve ark. (10)'nın çalışmalarında ankete katılan öğrencilerin süt alırken en çok dikkat ettikleri husus %39.33 oranında son kullanma tarihi olmuştur. Kız öğrencilerin %38.95'inin erkek öğrencilerin ise %39.52'sinin bu cevabı verdiği görülmüştür. "Sizce içme sütünün en önemli besin değeri nedir?" sorusuna; erkekler; "Protein kaynağıdır" (%27.7), "Enerji verir" (%8.4), "Vitamin ve mineral kaynağıdır" (%19.3), "Tüm besin öğelerini içerir" (%39.1) ve "Hiçbiri" (%5.5) şeklinde cevap vermişler. Kadınlar ise sırasıyla aynı seçeneklere %41.6, %3.9, %23.8, %28.8 ve %1.9'luk oranlarda tercihte bulunmuşlardır. Tarakçı ve ark. (10)'nın çalışmasında katılımcıların %19.11'i süt protein içerir, %3.86'sı şeker içerir, %9.85'i yağ içerir, %16.02'si vitamin içerir, %8.30'u enerji sağlar, %2.32'si bağışıklık kazandırır ve %35.33'ü ise hepsini sağlar şeklinde fikir beyan etmişlerdir. Kız öğrenciler içerisinde hepsini sağlar seçeneğini tercih edenlerin oranı %39.24 iken erkek öğrenciler içerisinde bu oran %30.61 olmuştur. Görüldüğü üzere cinsiyet tüketicilerin bazı tercihleri üzerine etkili olabilmektedir. Buna benzer durumlar ile ilgili olarak, Wilkie (23) ve Asseal (24) demografik

özelliklerden cinsiyetin, tüketicilerin ürünlere ve markalara karşı tercihlerinde önemli derecede belirleyici bir rol oynadığını, erkek ve kadınların ürünlerin fiziksel ve kimyasal özelliklerine bakış açılarının önemli düzeyde farklılık arz ettiğini, satın alma kararlarında ailedeki erkek ve kadın bireylerin, ürünlerin objektif ve sübjektif kalite unsurlarını algılamada ve yönelimli bir tepki oluşturmada farklı bir satın alma davranışı sergileyebildiklerini bildirmişlerdir.

Öğrenim Durumu: Araştırmada sorulara verilen cevaplar öğrenim durumuna göre değerlendirildiğinde; genellikle süt tüketim tercih ve alışkanlıkları öğrenim durumuna göre oransal anlamda bazı farklılıklar içermesine karşın, kullanılan tercihler ve var olan alışkanlıklar bakımından araştırmadan elde edilen genel sonuçlarla paralel tercihler tespit edilmiştir. Ancak, anketteki bazı sorulara ilişkin öğrenim durumuna göre tercihlerde farklılıklar ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Şöyle ki; "Süt içme alışkanlığınız var mı?" sorusuna; okuryazar öğrenim grubunda olanlar hariç (%33.3) diğer öğrenim grubunda olanların tümü (%71.7 ile %89.7 arasında) "Hayır" cevabı vermişlerdir. "Tüketici olarak tercih ettiğiniz içme sütü çeşidi hangisidir?" sorusuna; "Okuryazar değilim" diyenler en çok "Sokak sütü" (%45.5) tercihinde bulunmuşlardır. "Okuryazar" olanlar %33.4 oranında "Direk tanıdık üreticiden" seçeneğine ve diğer seçeneklere eşit oranlarda (%33.3 ve %33.3), ilkökul ve ortaokul mezunu olanlar "Direk tanıdık üreticiden" seçeneğine sırasıyla %43.4 ve %59.0 oranlarında tercihlerde bulunmuşlardır. Lise ve üniversite mezunu olanlar ise sırasıyla %54.2 ve %73.6 oranlarında "Pastörize-UHT sterilize süt" için tercihlerde bulunmuşlardır. Bu sonuç okuryazar olmayanların en çok sokak sütünü, lise ve üniversite mezunlarının ise en çok Pastörize-UHT Sterilize sütü tercih ettiklerini göstermiştir. Bu araştırma sonucuna paralel olarak Akbay ve Tiryaki (6)'nin yaptığı araştırmada da eğitim düzeyi arttıkça ambalajlı süt tüketimine olan eğilimin arttığı tespit edilmiştir. "İçme sütü satın alırken kalite güvencesine (TSE, ISO, HACCP vb) bakıyor musunuz?" sorusuna; "Okuryazar Değilim" diyenler %63.6 oranında "Hayır", diğerleri ise %61.5 ile %74.3 arasında "Evet" cevabı vermişlerdir. "İçme sütü satın alırken markaya göre hareket ediyor musunuz?" sorusuna; öğrenim durumu "Okuryazar" grubunda olanlar %66.7 "Hayır", diğerleri ise %63.6 ile %83.6 arasında "Evet" tercihinde bulunmuşlardır. "İçme sütü satın alırken ambalaj tercihiniz nedir?" sorusuna; "Okuryazar" grubundakiler hariç diğer öğrenim grubundakiler %35.9 ile %64.2 arasında "Karton kutu"yu tercih ederlerken, "Okuryazar" grubundakiler ise en çok %66.7 oranında "Fikrim yok" tercihinde bulunmuşlardır. "Tüketici olarak süt alırken sütün yağ oranına dikkat eder misiniz?" sorusuna; "Okuryazar" grubundakiler hariç (%33.3) diğerleri (%56.6 ile %72.7 arasında) "Evet" cevabı vermişlerdir. "Tüketici olarak süt alım yeri tercihiniz nedir?" sorusuna; "Okuryazar" grubundakiler hariç tüm öğrenim grubundakiler benzer şekilde (%27.3 ve %76.2) "Market" cevabını vermişlerdir. "Okuryazar" grubundakiler ise "Market" seçeneğine hiç tercihte bulunmayıp, diğer

seçeneklerden "kendi üretenler" seçeneğine %33.4, diğer seçeneklere ise eşit oranlarda (%33.3 ve %33.3) tercihte bulunmuşlardır. "Süt alırken en çok dikkat ettiğiniz husus nedir?" sorusuna "Okuryazar değilim", "Okuryazar" ve "İlkokul mezunu" olanlar en çok (sırasıyla %45.4, %66.7 ve %39.6) "Fiyat" seçeneğine, diğerleri ise %40.0 ile %50.6 arasında "Firma adı" tercihinde bulunmuşlardır. "Sizce içme sütünün en önemli besin değeri nedir?" sorusuna; "Okuryazar değilim", "Okuryazar" ve "Ortaokul mezunu" olanlar %41.0 ile %66.7 arasında "Tüm besin öğelerini içerir" tercihinde, diğerleri ise %35.3 ile %40.8 arasında "Protein kaynağıdır" cevabı vermişlerdir. Yukarıda ifade edildiği gibi katılımcıların bazı süt tüketim alışkanlıkları ve tercihleri üzerine öğrenim durumunun farklılıklara yol açtığı belirlenmiştir. Bu tip farklılıkların ortaya çıkmasını bazı araştırmacılar (23 - 25) tüketicilerin eğitim, meslek ve gelir düzeyleri arasında sıkı bir ilişki olmasına ve bu ilişkinin de tüketicilerin satın alma kararını şekillendiren faktörler arasında yer almasına bağlamıştır. Özellikle yüksek eğitimli tüketicilerin, yüksek ücretli mesleklere geçişinin daha kolay olması nedeniyle, düşük eğitimli tüketicilere nazaran, fiyat, marka, reklâm, promosyon gibi satın alma kararını etkileyen konularda daha fazla bilgiye sahip oldukları, dolayısıyla daha farklı tercihlerde bulunabildikleri ifade edilmiştir.

Hane Halkı Büyüklüğü: Araştırmada, sorulara verilen cevaplar hane halkı büyüklüğüne göre değerlendirildiğinde; genellikle süt tüketim tercih ve alışkanlıkları hane halkı büyüklüğüne göre oransal anlamda bazı farklılıklar içermesine karşın, kullanılan tercihler ve var olan alışkanlıklar bakımından araştırmadan elde edilen sonuçların genel değerlendirmesine benzer tercihler tespit edilmiştir. Ancak, bazı sorulara verilen cevaplar bakımından hane halkı büyüklüğüne göre farklılıklar belirlenmiştir. Bunlar; "Tüketici olarak süt alırken sütün yağ oranına dikkat eder misiniz?" sorusuna; 6 ve daha fazla kişi bulunan hanede yaşayanlar hariç (%45.8) diğer "Hane halkı büyüklüğü" grubundakiler çoğunlukla (%57.1 ile %70.4 arasında) "Evet" cevabı vermişlerdir. "Süt alırken en çok dikkat ettiğiniz husus nedir?" sorusuna; 6 ve daha fazla kişi bulunan hanede yaşayanlar hariç (en çok dikkat ettikleri "Fiyat" (%32.2) olmuştur) diğerleri en çok %40.6 ile %59.5 arasında "Firma adı" tercihinde bulunmuşlardır. "Sizce içme sütünün en önemli besin değeri nedir?" sorusuna; 5 ve 6 ve daha fazla kişi bulunan hanede yaşayanlar sırasıyla %39.1 ve %50.8 oranlarında "Tüm besin öğelerini içerir" tercihinde, diğerleri ise %34.5 ile %48.1 arasında "Protein kaynağıdır" cevabı vermişlerdir. Görüldüğü üzere kalabalık ailelerin süt satın alırken maliyeti öncelikli olarak önemsedikleri, bu nedenle sütün yağ oranından ziyade sütün fiyatına daha çok dikkat ettiklerini ortaya koymuştur. Bu durum, hane halkı büyüklüğünün, ailenin ekonomik alım gücüyle ilişkili olarak tercihleri etkilediğini göstermiştir.

Aylık Ortalama Hane Geliri: Araştırmada, sorulara verilen cevaplar aylık ortalama hane gelirine göre değerlendirildiğinde; aylık ortalama hane geliri, genellikle süt tüketim tercih ve alışkanlıklarına ilişkin olarak oransal anlamda bazı farklılıklar içermesine karşın araştırmadan

elde edilen sonuçların genel değerlendirmesine benzer tercihler tespit edilmiştir. Ancak, "Sizce içme sütünün en önemli besin değeri nedir?" sorusuna; "Aylık ortalama hane geliri" 522 TL'den az ve 871-2840 TL arasında olanlar sırasıyla %44.4 ve %39.1 oranlarında "Tüm besin öğelerini içerir" tercihinde, diğerleri ise %37.6 ve %44.8 oranlarında "Protein kaynağıdır" cevabı vermişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre "Aylık ortalama hane geliri" ile tüketicinin içme sütü tercihi incelendiğinde, dört gelir grubunda da katılımcıların en çok Pastörize-UHT sterilize sütü tercih ettikleri saptanmıştır. En düşük gelir grubu dışındaki gruplar incelendiğinde, gruplarda gelir düzeyi arttıkça katılımcıların Pastörize-UHT sterilize sütü tercih oranları artış göstermiştir. Bu sonuçlara benzer şekilde, Çelik ve ark. (12) çalışmalarında gelir düzeyi arttıkça ambalajlı süt tüketiminin arttığını tespit etmişlerdir. Şimşek ve ark. (16)'nın yaptığı çalışmada yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip araştırma grubuna ait tüketicilerin hiç sokak sütü tercih etmediği saptanmıştır. Bu çalışmada da en yüksek gelir grubundakiler sokak sütünü en düşük oranda (%4.8) tercih ederken, Pastörize-UHT sterilize sütü en yüksek oranda (%83.8) tercih etmişlerdir. Mevcut çalışmada, süt fiyatları ile ilgili soruya bütün gelir grubundaki tüketiciler büyük oranda "Normal" cevabını vermişlerdir. Benzer şekilde, Şimşek ve ark. (16) da tüketicilerin süt fiyatlarını %2 ucuz, %51 normal ve %47 oranında pahalı bulduklarını ve pahalı bulan %47'lik dilimin %34'ünün sosyo ekonomik düzeyinin düşük olduğunu saptamışlardır.

Bu araştırma sonuçlarına göre, Elazığ ili merkez ilçede katılımcıların büyük çoğunluğunda düzenli olarak süt içme alışkanlığının bulunmadığı, sadece katılımcıların %21.4'ünün hergün düzenli olarak süt tükettikleri belirlenmiştir. Düzenli olarak süt tüketmeme nedeni olarak ise katılımcıların %80.8'i alışkanlık

Kaynaklar

1. İçöz Y, Demir A, Çeliker SA, Kalanlar S, Gül U. Süt ve Süt Ürünleri Durum Tahmini. TEAE Yayınları 2005-2006; No: 132, Ankara, 2006.
2. Metin M. Sütün Bileşimi ve İşlenmesi. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 2001.
3. Tekinşen C. Süt Ürünleri Teknolojisi. Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi, 2000.
4. Anonim. "Hayvancılık istatistikleri". <http://www.tuik.gov.tr/24.09.2012>.
5. Anonim. "Ulusal süt konseyi sektör raporu-2010". <http://www.ulusalsutkonseyi.org.tr/ana/default.asp/24.09.2010>.
6. Akbay C, Tiryaki GY. Tüketicilerin ambalajlı ve açık süt tüketim alışkanlıklarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi: Kahramanmaraş örneği. KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi 2007; 10: 89-96.
7. Kılıç M. Türkiye'de Süt ve Süt Ürünleri Tüketim Düzeyi ve İzlenen Politikalar: İzmit Büyükşehir Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ: Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2005.
8. Şengül S. Türkiye'de gelir gruplarına göre gıda talebi. ODTÜ Gelişme Dergisi 2004; 31: 115-148.
9. Vural NY. Antalya İli Süt ve Süt Ürünleri Tüketici Profili Çalışması. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
10. Tarakçı Z, Selçuk Ş, Şahin K, Coşkun H. Üniversite öğrencilerinin içme sütü tüketim alışkanlıkları üzerine bir araştırma. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi 2003; 13: 15-21.
11. Topcu Y. Süt Ürünlerinde Marka Rekabeti ve Tüketici Davranışları: Erzurum İli Örneği. Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2006.
12. Çelik Y, Karlı B, Bilgiç A, Çelik Ş. Şanlıurfa ili kentsel alanda tüketicilerin süt tüketim düzeyleri ve süt tüketim alışkanlıkları. Tarım Ekonomisi Dergisi 2005; 11: 5-12.
13. Çetinkaya A. Kafkas Üniversitesi öğrencilerinin içme sütü ve süt ürünlerini tüketim alışkanlıklarının belirlenmesi. Atatürk Üniv Vet Bil Derg 2010; 5: 73-84.
14. Özel G. Tüketicilerin süt tercihinde etkili olan faktörlerin incelenmesine yönelik bir araştırma. Süleyman Demirel

olmamasını neden olarak bildirmişlerdir. Elazığ ilinde merkez ilçede, direk üreticinin kendisinden alınan ve sokaktaki satıcılardan alınan açık sütün oranı toplam içerisinde %40.2 olarak bulunmuş olup, UHT ve pastörize sütü tercih edenlerin oranı ise %59.8 olmuştur. Katılımcıların %53.9'u süt fiyatlarının normal olduğunu, %78.0'ı süt alırken en çok markaya dikkat ederek süt aldıklarını, %58.0'ı ambalaj olarak karton kutuyu tercih ettiklerini, %79.0'u inek sütünü tercih ettiklerini, %66.9'u alım yeri olarak öncelikle marketleri tercih ettiklerini, %86.3'lük kısmı süt tüketimi konusunda halkın yeterince teşvik edilmediğini beyan etmişlerdir. Buna ilave olarak, katılımcıların %84.6'sı okul sütü programı uygulamasının gerekli olduğunu bildirmişlerdir. Ancak, katılımcılar içme sütü tüketimini teşvik etmek için yapılan reklam ve bilgilendirme faaliyetlerini ise oldukça yetersiz bulmuşlardır. Tüketim tercihlerinde cinsiyetin, öğrenim durumunun, hane halkı büyüklüğünün ve gelir düzeyinin değişik düzeylerde farklılıklara neden olabileceği belirlenmiştir. Bütün bu sonuçlar itibarıyla, Elazığ ili merkez ilçede içme sütü tüketiminin artırılması ve süt içme alışkanlığının kazandırılması için eğitimin, çeşitli araçlar ve yöntemler kullanılarak yapılacak teşviklerin ve okul sütü programı gibi uygulamaların, sütün üretimi, toplanması, işlenmesi ve pazarlanması aşamalarında tüketicilerin cinsiyet, öğrenim durumu, hane halkı büyüklüğü ve gelir düzeyi gibi özelliklerinin dikkate alınmasının yararlı olacağı kanaatine varılmıştır.

Teşekkür

Bu çalışma kapsamında değerli vakitlerini ayırıp görüşlerini bizlerle paylaşan Elazığ merkez ilçede yaşayan tüm katılımcılara ve anketin uygulanmasında yardımcı olan Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi öğrencilerine teşekkür ederiz.

- Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2008; 3: 227-240.
15. Şimşek B, Açıkgöz İ. Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinin içme sütü tüketim alışkanlıklarının belirlenmesi. YYÜ Tar Bil Derg 2011; 21: 12-18.
 16. Şimşek O, Çetin C, Bilgin B. İstanbul ilinde içme sütü tüketim alışkanlıkları ve bu alışkanlıkları etkileyen faktörlerin belirlenmesi üzerine bir araştırma. Tekirdağ Ziraat Fak Derg 2005; 2: 23-35.
 17. Anonim. "Gelir, tüketici, tüketim ve yoksulluk istatistikleri". <http://www.tuik.gov.tr/04.12.2010>.
 18. Akgül A. Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri. 3. Baskı. Ankara: Emek Ofset Ltd Şti, 2005.
 19. Özdamar K. SPSS ile Biyoistatistik. 5. Baskı, Ankara: Kaan Kitabevi, 2003.
 20. Uzunöz M, Gülşen M. Üniversite öğrencilerinin süt ve süt ürünleri tüketim alışkanlıklarının belirlenmesi. Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi 2007; 3: 15-21.
 21. Sarıözkan S, Cevger Y, Demir P, Aral Y. Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi öğrencilerinin hayvansal ürün tüketim yapısı ve alışkanlıkları. Erciyes Üniv Sağlık Bil Derg 2007; 16: 171-179.
 22. Benli E. "Globalleşen Dünya'da Türkiye'de et ve süt sanayii. Sağlıklı Süt ve Yoğurt Tüketimi". <http://www.afiyetle.com/24.9.2012>.
 23. Wilkie W. Consumer Behaviour. New York, USA: University of Florida, 1986.
 24. Asseal H. Consumer Behavior and Marketing Action. Boston, USA: New York University, PSW-Kent Publishing Company, 1992.
 25. Kotler P, Armstrong G. Principles of Marketing. 10th Edition. USA: Donnelley-Willaard RR Press, 2004.